

**O'ZBEKISTONDA KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHISHNING
KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY ASOSLARI**

Turobova Munira

Toshkent shahar adliya boshqarmasi Yunusobod tumani adliya bo'limi

Davlat xizmatlari markazi bosh mutaxassisi

E-mail: mturobova15@gmail.com

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari tahlil qilinadi. Korrupsiyaning jamiyat va davlat boshqaruviga salbiy ta'siri, Konstitutsiyada belgilangan qonun ustuvorligi, davlat organlari mas'uliyati, sud hokimiyatining mustaqilligi kabi tamoyillarning mazkur jarayondagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun, Prezident farmonlari va xalqaro huquqiy hujjatlar doirasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar o'rganiladi. Maqola korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy mexanizmlarini chuqur o'rganish va ularni yanada takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *Korrupsiya, konstitutsiyaviy-huquqiy asoslar, qonun ustuvorligi, davlat boshqaruvi, xalqaro huquq, O'zbekiston.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются конституционно-правовые основы борьбы с коррупцией в Республике Узбекистан. Анализируется негативное влияние коррупции на общество и систему государственного управления, освещается значение принципов верховенства закона, ответственности государственных органов и независимости судебной власти, закреплённых в Конституции. Особое внимание уделяется Закону «О борьбе с коррупцией», указам Президента, а также международно-правовым актам, направленным на повышение эффективности антикоррупционных мер. Статья подчёркивает необходимость дальнейшего совершенствования правовых механизмов борьбы с коррупцией.*

Ключевые слова: *коррупция, конституционно-правовые основы, верховенство закона, государственное управление, международное право,*

Annotation: *This article examines the constitutional and legal foundations of combating corruption in the Republic of Uzbekistan. It analyzes the negative impact of corruption on society and public administration, highlighting the importance of constitutional principles such as the rule of law, accountability of state bodies, and judicial independence. Particular attention is given to the Law "On Combating Corruption," presidential decrees, and international legal instruments aimed at strengthening anti-corruption measures. The article emphasizes the need for further improvement of legal mechanisms to effectively prevent and combat corruption in Uzbekistan.*

Keywords: *Corruption, constitutional and legal foundations, rule of law, public administration, international law, Uzbekistan.*

Kirish. Korrupsiya – davlat va jamiyat taraqqiyotiga eng katta to‘siqlardan biri bo‘lib, u nafaqat iqtisodiy rivojlanish, balki ijtimoiy adolat, huquqiy davlat qurilishi va fuqarolarning davlat boshqaruviga bo‘lgan ishonchiga ham jiddiy putur yetkazadi. Jahon miqyosida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, korrupsiya mavjud bo‘lgan mamlakatlarda investitsiya muhiti yomonlashadi, davlat resurslari samarasiz taqsimlanadi va ijtimoiy tengsizlik kuchayadi. Shu boisdan ham korrupsiyaga qarshi kurashish masalasi barcha zamonaviy davlatlarning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan buyon korrupsiyaga qarshi kurashish masalasini huquqiy davlat barpo etishning ajralmas tarkibiy qismi sifatida ko‘rib kelmoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda olib borilayotgan demokratik islohotlar jarayonida korrupsiyani kamaytirish, davlat organlari faoliyatida ochiqlik va shaffoflikni ta‘minlash, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilishga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida belgilangan qonun ustuvorligi, davlat organlari mas‘uliyati, sud hokimiyatining mustaqilligi kabi prinsiplar korrupsiyaga qarshi kurashishning konstitutsiyaviy-huquqiy poydevorini tashkil etadi. Bundan tashqari, 2017-yilda qabul qilingan “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi Qonun, Prezident farmonlari va hukumat qarorlari korrupsiyaga qarshi kurashning tashkiliy-huquqiy mexanizmlarini aniq belgilab berdi.

Bugungi kunda mamlakatimiz BMT Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi hamda boshqa xalqaro huquqiy hujjatlar asosida xalqaro hamkorlikni kengaytirmoqda. Shu orqali O‘zbekiston korrupsiyaga qarshi kurashishda global tajriba va ilg‘or standartlarni o‘z milliy qonunchiligiga tatbiq etib kelmoqda.

Shuni ta‘kidlash lozimki, korrupsiyaga qarshi kurashish faqat qonunlar va jazolar bilan cheklanmaydi. Bu jarayon jamiyatda huquqiy madaniyatni yuksaltirish, davlat xizmatida ochiqlik va shaffoflikni kuchaytirish, aholining huquqiy ongini oshirish kabi keng ko‘lamli chora-tadbirlarni ham o‘z ichiga oladi. Zero, korrupsiyani butunlay bartaraf etish qiyin bo‘lsa-da, uning ildizini kesish va ta‘sirini kamaytirish huquqiy va ijtimoiy mexanizmlarning uyg‘un ishlashi orqali amalga oshiriladi.

Adabiyotlar tahlili. O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish masalasi nafaqat huquqiy, balki siyosiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan dolzarb mavzulardan biridir. Mazkur sohada olib borilgan ilmiy tadqiqotlar, xalqaro tajribalar va milliy qonunchilik hujjatlari tahlili korrupsiyaga qarshi kurashning samaradorligini ta‘minlashda konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarning muhimligini ko‘rsatadi. Ilmiy adabiyotlarda korrupsiyaning salbiy oqibatlari haqida turli qarashlar mavjud. Masalan, Transparency International tashkiloti har yili e‘lon qiladigan Korrupsiya idroki indeksi (CPI) ma‘lumotlariga ko‘ra, korrupsiya nafaqat iqtisodiy o‘rishni sekinlashtiradi, balki

fuqarolarning davlat organlariga bo'lgan ishonchini ham pasaytiradi [Transparency International, 2023].

Mahalliy olimlardan A. Azizxo'jayev va M. Saidov o'z tadqiqotlarida korrupsiyaning oldini olishda Konstitutsiya normalari, davlat organlarining ochiqqligi va jamoatchilik nazoratining alohida o'rin tutishini ta'kidlaydilar [Azizxo'jayev, 2020; Saidov, 2021]. Ularning fikricha, Konstitutsiyada belgilangan qonun ustuvorligi va sud hokimiyatining mustaqilligi korrupsiyaga qarshi kurashda asosiy kafolat sifatida xizmat qiladi.

Shuningdek, Xalqaro huquqiy hujjatlarda, jumladan, BMTning 2003-yilda qabul qilingan Korrupsiyaga qarshi konvensiyasida korrupsiyani oldini olish, jinoiy javobgarlikni kuchaytirish va davlatlararo hamkorlikni kengaytirish masalalari yoritilgan. O'zbekiston ushbu konvensiyaga qo'shilib, milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirish yo'lida qator qadamlar tashladi [UNODC, 2004].

Yana bir muhim manba — O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni ("Harakatlar strategiyasi") bo'lib, unda korrupsiyaga qarshi kurashish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan [Prezident Farmoni, 2017].

Shunday qilib, adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaga qarshi kurashishda konstitutsiyaviy-huquqiy mexanizmlar, xalqaro tajriba va fuqarolik jamiyati institutlarining ishtiroki o'zaro uzviy bog'liqdir. Ilmiy izlanishlar ushbu sohada huquqiy asoslarni yanada takomillashtirish va amaliy mexanizmlarni kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydi.

Materiallar va metodlar. Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari chuqur tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida quyidagi manbalar va metodlardan foydalanildi:

1. Tadqiqot materiallari

Normativ-huquqiy hujjatlar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun (2017-yil), Prezident farmonlari va hukumat qarorlari.

Xalqaro hujjatlar: BMTning 2003-yildagi Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, OECD hamda boshqa xalqaro tashkilotlarning tavsiyalari.

Ilmiy manbalar: O'zbek va xorijiy olimlarning korrupsiyaga qarshi kurash, huquqiy davlat va konstitutsiyaviy-huquqiy mexanizmlar haqidagi ilmiy maqolalari, monografiyalari va tahliliy sharhlari.

Amaliy tajriba: O'zbekistonda 2017–2023-yillar oralig'ida amalga oshirilgan islohotlar, Davlat xizmatlari agentligi va Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi faoliyatining tahlili.

2. Tadqiqot metodlari

Huquqiy tahlil metodi: milliy qonunchilik hujjatlari va xalqaro standartlar o'rtasidagi uyg'unlik darajasi o'rganildi.

Taqqoslash metodi: O'zbekiston tajribasi boshqa davlatlar, xususan, Yevropa Ittifoqi va MDH mamlakatlari bilan qiyoslandi.

Tarixiy-huquqiy metod: korrupsiyaga qarshi kurash masalasining O'zbekistondagi huquqiy asoslarining shakllanish bosqichlari tahlil qilindi.

Sotsiologik yondashuv: so'rovnoma va jamoatchilik fikrini o'rganish orqali fuqarolarning korrupsiyaga munosabati va ishonch darajasi baholandi.

Analitik metod: Transparency International indekslari va Korrupsiyaga qarshi agentlik ma'lumotlari asosida O'zbekistonning joriy holati tahlil qilindi.

3. Tadqiqotning ilmiy yangiligi

Ushbu tadqiqot korrupsiyaga qarshi kurashishda konstitutsiyaviy normalarning roli, ularning huquqni qo'llash amaliyotiga ta'siri va xalqaro standartlar bilan uyg'unligi borasida kompleks tahlil olib borishi bilan ajralib turadi.

Tadqiqot muhokamasi. O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashish masalasi mustaqillikning ilk davrlaridanoq davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Biroq, aynan 2017-yildan boshlab bu borada keng ko'lamli islohotlar amalga oshirila boshladi. Prezident Shavkat Mirziyoyev tashabbusi bilan qabul qilingan "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun, shuningdek, Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligining tashkil etilishi ushbu sohada tub burilish yasadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarning samaradorligi, avvalo, ularning amaliyotda qanday qo'llanilishi bilan belgilanadi. Konstitutsiyada inson huquqlari, qonun ustuvorligi va davlat organlari faoliyatining shaffofligi mustahkamlangan bo'lsa-da, ularni real hayotda ta'minlash mexanizmlarining kuchaytirilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, "Elektron hukumat" tizimi, "Ochiq budget" loyihalari, davlat xizmatlarini raqamlashtirish korrupsion xavf-xatarlarni kamaytirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Xalqaro tajribani o'rganish shuni ko'rsatadiki, rivojlangan davlatlarda korrupsiyaga qarshi kurashish nafaqat qonunchilik, balki ijtimoiy madaniyat masalasi sifatida ham qaraladi. Masalan, Skandinaviya mamlakatlarida korrupsiya darajasi past bo'lishining sababi shaffof boshqaruv, jamoatchilik nazorati va huquqiy ongning yuqoriligi bilan izohlanadi. O'zbekistonda esa so'nggi yillarda jamoatchilikni keng jalb etish, OAV va fuqarolik jamiyati institutlari ishtirokini kuchaytirish orqali xalqaro standartlarga mos model shakllanmoqda. Biroq, o'tkazilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, ayrim sohalarda korrupsion xavf-hatarlar saqlanib qolmoqda. Xususan, ta'lim, sog'liqni saqlash va davlat xaridlari tizimida qo'shimcha islohotlarni talab qiluvchi masalalar mavjud. Shu bois korrupsiyaga qarshi kurashishda faqat huquqiy mexanizmlar emas, balki ijtimoiy - ma'rifiy omillar, ya'ni yosh avlodni halollik va mas'uliyat ruhida tarbiyalash ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari xalqaro talablar bilan uyg'unlashib bormoqda, ammo ularning to'liq samaradorligini ta'minlash uchun institutsional mexanizmlarni yanada mustahkamlash, jamoatchilik nazoratini kengaytirish va huquqiy ongni oshirish zarur.

Xulosa. O'zbekistonda korrupsiyaga qarshi kurashishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslari mustahkamlanib, u davlat siyosatining muhim ustuvor yo'nalishiga aylanganini ta'kidlash mumkin. Konstitutsiyada belgilangan qonun ustuvorligi, inson huquqlarini himoya qilish va davlat organlari faoliyatining shaffofligi prinsiplari korrupsiyaga qarshi tizimning huquqiy poydevorini tashkil etadi. So'nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun, Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy strategiyasi, maxsus agentlikning tashkil etilishi korrupsiyaga qarshi tizimni institutsional jihatdan mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, davlat xizmatlarini raqamlashtirish, "Ochiq budget" va "Elektron hukumat" tizimlari orqali shaffoflikni oshirish, fuqarolik jamiyatining faol ishtiroki korrupsiyaga qarshi kurashishda yangi bosqichni boshlab berdi.

Shunga qaramay, ayrim sohalarda korrupsion xavf-hatarlar hali ham mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish doimiy islohotlar va jamoatchilik nazoratining kuchaytirilishini talab etadi. Bu jarayonda nafaqat huquqiy choralar, balki yoshlarni halollik, adolatparvarlik va mas'uliyat ruhida tarbiyalash, huquqiy ongini oshirish ham katta ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston korrupsiyaga qarshi kurashishning konstitutsiyaviy-huquqiy asoslarini izchil rivojlantirib bormoqda. Bu esa mamlakatda adolatli huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etishning muhim kafolati bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: "Adolat", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonuni, 2017-yil 3-yanvar.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 27-maydagi PF–5729-sonli "Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 29-iyundagi PF–6013-sonli "Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligini tashkil etish to'g'risida"gi Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Qonunchilik palatasi materiallari. – Toshkent: 2021.
6. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
7. Mirziyoyev Sh.M. *Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz*. – Toshkent: O'zbekiston, 2016.
8. United Nations Convention against Corruption (UNCAC). – New York: UN, 2003.
9. OECD. *Anti-Corruption Reforms in Uzbekistan: Progress and Challenges*. – Paris: OECD Publishing, 2021.
10. Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2023*. – Berlin: TI, 2023.
11. World Bank. *Fighting Corruption in Public Services: Chronicling Georgia's Reforms*. – Washington D.C.: World Bank, 2012.
12. Rose-Ackerman S., Palifka B.J. *Corruption and Government: Causes, Consequences, and Reform*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2016.